

НАЦІОНАЛЬНА ПЛАТФОРМА ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

**А. Ю. Іщенко, к. філол. н., с. н. с., головний консультант
 відділу гуманітарної політики та розвитку громадянського суспільства
 центру суспільних досліджень Національного інституту стратегічних
 досліджень**

В аналітичній записці розглянуто актуальні питання створення Національної платформи цифрової освіти. Проаналізовано причини невдачі проекту на поточному етапі, основні недоліки чинного Положення щодо створення освітньої електронної платформи. Зокрема, наголошено на необхідності стандартизації та апробації цифрового освітнього контенту, розробки спеціалізованих електронних освітніх сервісів. Запропоновано принципи, на яких має ґрунтуватися оновлений проект, а також заходи, здатні забезпечити успішність його реалізації.

Висновки та рекомендації

Актуальним і перспективним напрямом розвитку вітчизняної системи освіти є її цифровізація. Питання ще більше загострилося через пандемію коронавірусу COVID-19, карантинні заходи та необхідність дистанційного навчання. Цифровізація освіти - впровадження в освітній процес на всіх рівнях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку у молоді навичок ХХІ століття (в тому числі – аналізу достовірності отримуваної інформації, застосування критичного мислення), максимального використання в навчальних цілях різноманітного мультимедійного контенту, інтенсифікація освітнього процесу за рахунок застосування інтерактивних методів навчання. Одним із головних засобів цифровізації освіти є створення Національної платформи цифрової освіти (НПЦО).

Необхідно відзначити, що незважаючи на наявність відповідних рішень та вкладені кошти, реалізація попереднього етапу – створення та введення в дію Національної освітньої електронної платформи, зазнала невдачі. Додаткової актуальності завдання створення НПЦО набуло в умовах пандемії: якби Національна

платформа діяла, більшості проблем, пов'язаних з організацією дистанційної освіти, можна було б уникнути. З огляду на це нагально необхідним є перезавантаження проєкту та його реалізація з урахуванням допущених помилок та виявлених недоліків.

Вирішення зазначеного завдання, зокрема, потребує здійснення таких кроків:

Міністерству освіти і науки України із залученням Міністерства цифрової трансформації України, представників фахових спільнот та громадських організацій:

– створити спеціалізований підрозділ (департамент) цифрової освіти, функцією якого є формування державної освітньої політики за відповідними напрямками для ефективної модернізації освітньої системи;

– забезпечити умови для оптимальної взаємодії між основними сторонами процесу створення і застосування електронного освітнього контенту – освітянами, видавцями, ІТ-професіоналами;

– розробити та ухвалити «Концепцію розвитку цифрової освіти в Україні», нове «Положення про Національну платформу цифрової освіти» з урахуванням недоліків, виявлених на попередньому етапі;

– розробити нормативні документи щодо стандартів електронних підручників, цифрових навчальних матеріалів та освітніх сервісів;

– реалізувати проєкт створення НПЦО, забезпечити користувачів Національної платформи якісним і сучасним цифровим освітнім контентом, розпочати ліквідацію наявної нині суперечності між відносно високим рівнем цифрової матеріальної бази в освіті та браком якісного і сучасного цифрового освітнього контенту.

Обґрунтування

Ініціатива щодо створення платформи цифрової освіти, заявлена керівництвом Міністерства освіти і науки України 2017 року¹, *на сьогоднішній день не дала позитивних результатів*. Водночас модернізаційні освітні виклики, додатково актуалізовані пандемією коронавірусу COVID-19, загострюються дедалі більше, вимагаючи ухвалення ефективних рішень та їх адекватної реалізації. Необхідність створення Національної платформи цифрової освіти зумовлена також міркуваннями практичного характеру, пов'язаного з ефективністю витрачання коштів Державного бюджету України. На забезпечення матеріальної бази – «оснащення закладів загальної середньої освіти обладнанням для навчальних кабінетів і STEM-лабораторіями» – 2018-го² та 2019-го³ рр. було виділено близько 1,8 млрд грн. Значну

¹ Лілія Гриневич: «Від школи, де накачують знаннями, ми переходимо до школи компетентностей» [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня, 6 вересня, 2017. – Режим доступу: https://dt.ua/EDUCATION/liliya-grinevich-perehodimo-vid-shkoli-v-yakiy-tilki-napihayut-znannyami-ta-vidtvoryuyut-yih-do-shkoli-kompetentnostey-252819_.html

² Нова українська школа 2018. Розподіл видатків Державного бюджету України на реформу загальної середньої освіти. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://kryzh.gov.ua/images/osvita/nova-shkola/4budjet2018_nush.pdf

³ Мінфін: видатки загального фонду Держбюджету за 2019 рік були на 3,2% менші від плану [Електронний

частину цих коштів було витрачено саме на оснащення шкіл комп'ютерним обладнанням та засобами сучасного цифрового навчання (комп'ютерне устаткування, інтерактивні дошки, проектори тощо).

Відсутність дієвої цифрової освітньої платформи (на яку було накладено арешт через невідповідність вимогам технічного завдання та матеріальну шкоду державі)⁴ означає, що для наявного обладнання й устаткування немає відповідного електронного контенту, а також що зазначена матеріальна база не є інтегрованою в єдину навчальну систему. Таким чином, значні обсяги коштів Державного бюджету було витрачено неефективно. Крім того, зрозумілим є і неспівмірність витрат на матеріальну базу з витратами, передбаченими на створення ключового інфраструктурного об'єкта (цифрової освітньої платформи): кошти на матеріальну базу перевищували кошти на створення цифрової інфраструктури (платформи) майже у 20 разів (1 млрд грн проти 54,6 млн грн)⁵.

Проблематичність попередніх підходів до створення НПЦО (первісно – Національна освітня електронна платформа) виявляються вже на базовому концептуальному рівні. Так, «Положення про Національну освітню електронну платформу»⁶, затверджене Наказом МОНУ від 22.05.2018 р., демонструє брак чіткого розуміння того, що має бути основними складовими цифрової освітньої платформи та якою має бути послідовність дій з її створення. Водночас інші пов'язані з платформою документи вказують на прагнення з самого початку перетворити потенційно один з ключових державних об'єктів новітньої цифрової інфраструктури на «маркетплейс» навчальних матеріалів розробки різноманітних «вендорів» (з очевидними корупційними ризиками)⁷. З огляду на вагомість вирішуваного завдання, **при розробці нормативних документів щодо створення нової НПЦО варто домагатися їхньої максимальної докладності, недвозначності та логічності.**

Концептуальним недоліком чинного Положення про Національну освітню електронну платформу є також те, що платформа розуміється передусім як ресурс забезпечення доступу до електронних підручників. Про електронні підручники безпосередньо йдеться у трьох із шести заявлених цілей створення е-платформи та опосередковано ще в одній. При цьому Положення не містить ні визначення того, чим

ресурс] Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/minfin-vidatki-zahalnoho-fondu-derzhbyudzhetu-za-2019-rik---na-32-menshi-vid-planu>

⁴ Оксана Онищенко. Хто вкрав майбутнє? Національна освітня електронна платформа під арештом [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня, 13 березня, 2020. – Режим доступу: https://dt.ua/EDUCATION/htovkrav-maybutnye-341432_.html

⁵ Нова українська школа 2018. Розподіл видатків Державного бюджету України на реформу загальної середньої освіти. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://kryzh.gov.ua/images/osvita/nova-shkola/4budjet2018_nush.pdf

⁶ «Про затвердження Положення про Національну освітню електронну платформу». Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 523 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0702-18>

⁷ Національна освітня електронна платформа. Концепція забезпечення здобувачів середньої освіти е-підручниками та іншими електронними освітніми ресурсами. 15.12.2017 р. [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/02/15/BROSHURE_CONCEPT_E-BOOK.pdf

є такий підручник, що він має містити та як використовується, ні посилань на відповідну нормативну документацію. У зв'язку з цим також варто відзначити, що питання доступу до цифрових копій традиційних паперових підручників вже фактично вирішено батьківською та учительською спільною із застосуванням інтернет-ресурсів відкритого доступу. Невизначеність питання сутності та функціонування електронного підручника та основних вимог до нього призводить до становища, за якого (у тому числі з боку високопосадовців МОНУ) постійно висловлюється критика стосовно низької якості наявних електронних підручників, яка насправді не має під собою реальних підстав через відсутність відповідної нормативної бази та апробації цифрових навчальних матеріалів. Отже, разом з новим положенням про Національну платформу цифрової освіти **необхідною є розробка відповідних стандартів, нормативних документів та методичних матеріалів** як щодо електронних підручників, так і щодо всього комплексу електронних освітніх сервісів, ресурсом доступу до яких має стати НПЦО.

Стандарти електронних підручників, навчальних та методичних матеріалів необхідно розробляти у тісній взаємодії між освітянами, ІТ-фахівцями та представниками видавничої галузі. При цьому, крім власне високих навчальних якостей, має забезпечуватися технологічність та єдність процедур створення цифрових освітніх продуктів, що даватиме змогу подальшого масштабування та постійного оновлення проекту.

Поряд з цифровим освітнім контентом **ключову роль в сучасному навчальному процесі повинні відігравати цифрові освітні сервіси** – так само належним чином стандартизовані та апробовані засоби й інструменти організації навчального процесу та використання в ньому сучасного мультимедійного контенту. Передусім це засоби вертикальної (учитель-учень) та горизонтальної (учень-учень) взаємодії (вправи, тести, проекти), інструменти роботи у малих та великих групах, що мають на меті розвиток умінь і навичок XXI століття та забезпечення постійного контролю навчальних успіхів, забезпечення необхідної диференціації навчального процесу та своєчасного коригування індивідуальних навчальних траєкторій. Також зазначені цифрові сервіси можуть сприяти розвитку практичних навичок реальної роботи в групах, що буде критично необхідним під час майбутньої трудової діяльності і чого тільки починає навчати українська школа. Належне місце серед цифрових освітніх сервісів повинні посідати спеціалізовані цифрові засоби роботи учителів від інструментів електронного документообігу до «конструкторів» уроків, навчальних програм та індивідуальних і групових освітніх траєкторій.

Виконання завдань, пов'язаних зі створенням цифрового освітнього контенту та відповідних сервісів, є невід'ємною складовою створення НПЦО, оскільки саме згадані стандарти, нормативні документи та методики використання визначатимуть зміст, якість та ефективність модернізованого навчального процесу, по

відношенню до якого НПЦО має виступати інфраструктурним об'єктом – засобом забезпечення доступу та користування.

Пропонована останнім часом **акредитація наявних освітніх ресурсів**⁸ чи **створення «парасолькового агрегатора освітніх ресурсів» не може замінити створення НПЦО**, оскільки такі заходи, з-поміж іншого, не можуть гарантувати рівного доступу до освіти, забезпечувати належну якість та єдність навчання, забезпечувати захист персональних даних та сприяти керованості системи освіти. Однак якщо реалізація проекту створення НПЦО не розпочнеться вже найближчим часом, і результати такої реалізації не будуть визнані зацікавленими сторонами (передусім, батьками, вчителями, розробниками освітнього контенту) як задовільні, використання наявних ресурсів різної якості буде здійснюватися фактично, навіть без жодної акредитації. В такому разі вже упродовж кількох років (початок процесу потрібно рахувати з 2018 р.) проект освітньої е-платформи втратить актуальність з відповідними негативними наслідками для системи освіти і суспільства в цілому.

У зв'язку з пандемією коронавірусу COVID-19, що зумовила необхідність швидкого переведення всього навчального процесу на дистанційну основу, посилилася критика невдалості проекту освітньої е-платформи з погляду забезпечення потреб у дистанційній освіті. З цією критикою можна погодитися: якби Національна платформа цифрової освіти належним чином функціонувала, багатьох кричущих проблем швидкого налагодження дистанційної освіти вдалося б уникнути. За умови належного функціонування НПЦО могла б надати велику допомогу державним, муніципальним, приватним організаціям та установам щодо налагодження дистанційної роботи в умовах надзвичайної ситуації. Разом з тим, необхідно наголосити, що **функція забезпечення можливостей для дистанційної освіти для е-платформи не є ні виключною, ні навіть основною**. Е-платформа – це комплексний інструмент для максимально повного використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, передусім, у режимі звичайного (очного) навчання. Вона має являти собою інтегроване середовище сучасної освіти, яке не замінює її традиційних форм, а доповнює, оновлює та інтенсифікує їх.

Безперечно, створення електронних підручників, як і цифрової платформи являє собою надзвичайно складне завдання. Загальноприйнятих зразків (почасти через інерцію освітніх систем та глобальної видавничої галузі) у світі поки що немає. Додатково завдання ускладнюється масштабністю проекту. Однак **у разі успіху у створенні Національної платформи цифрової освіти Україна справді має шанс гідно заявити про себе на одному з найбільш актуальних напрямів світового цивілізаційного розвитку**.

⁸ Створення єдиного інформаційного ресурсу освіти – найкраще рішення для України // [Електронний ресурс] // Всеосвіта. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/news/stvorennia-iedynoho-informatsiinoho-resursu-osvity-naikrashche-rishennia-dlia-ukrainy-15701.html>